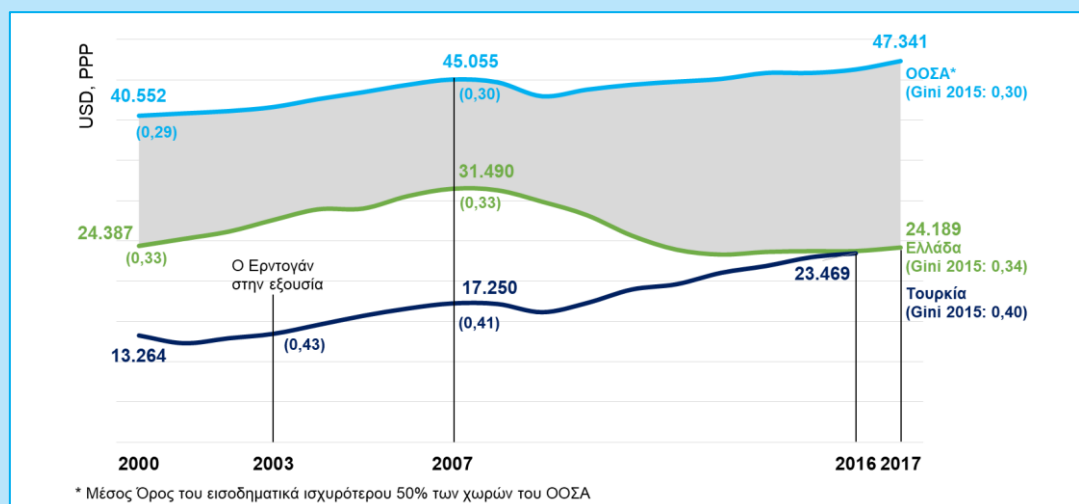

Αύξηση επενδύσεων και παραγωγικότητας, για να κλείσει το χάσμα ευημερίας με τις αναπτυσσόμενες χώρες...

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

- Το 2017, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδας διαμορφώθηκε σε USD 24189, ή στο 51% του σταθμικού μέσου όρου των μισών χωρών του ΟΟΣΑ με το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ, από 60% το 2000 και 70% το 2007, σε σταθερές τιμές 2010 και με προσαρμογή για τη διαφορά αγοραστικής δύναμης. Δηλαδή, ενώ η ψαλίδα στο επίπεδο ευημερίας έκλινε την εποχή των παχιών αγελάδων (με δανεικά), άρχισε και πάλι να διευρύνεται, όπως ήταν αναμενόμενο, την περίοδο της προσαρμογής. Με εξαίρεση το 2014 και το 2017, καθ' όλη την περίοδο της προσαρμογής, η παραγωγικότητα στην Ελλάδα (ΑΕΠ ανά ώρα εργασίας) μειωνόταν (από USD 35,4 το 2007 σε USD 31 το 2017), με την παραγωγικότητα στις εισοδηματικά ισχυρότερες χώρες του ΟΟΣΑ να αυξάνει από USD 54,8 το 2007 σε USD 59,2 το 2016. Η Ελλάδα, δηλαδή, υστερεί στην παραγωγικότητα κατά σχεδόν 50% από τις πιο αναπτυσσόμενες χώρες του ΟΟΣΑ. Αυτό είναι αποτέλεσμα της κατάρρευσης των επενδύσεων στην περίοδο μετά το 2007, με την υπερφορολόγηση να μην επιτρέπει την ανάκαμψή τους. Ταυτόχρονα, η εισοδηματική ανισότητα αύξησε, και στην Ελλάδα και στις ισχυρότερες εισοδηματικά χώρες του ΟΟΣΑ, αν και διαχρονικά λόγω της εκτεταμένης παρασικονομίας, η εξαγωγή βάσιμων συμπερασμάτων για τις ανισότητες στην Ελλάδα είναι μια δύσκολη άσκηση. Σε μεγάλο βαθμό, οι εξελίξεις αυτές αποτυπώνουν ενδεχομένως και το μείγμα πολιτικής που εφαρμόστηκε στα χρόνια των Μνημονίων, και ιδίως της υπερφορολόγησης που έπληξε κυρίως τον ιδιωτικό τομέα, και μάλιστα τη νόμιμη οικονομική δραστηριότητα, ενώ οδήγησε και σε έξοδο κεφαλαίων από τη χώρα, όπως θα πιστοποιούσαν τυχόν στοιχεία της ΑΑΔΕ όσον αφορά σε περιπτώσεις αλλαγής φορολογικής κατοικίας. Όλα αυτά συμβαίνουν την ίδια ώρα που αν κοιτάσουμε δίπλα μας, η γειτονική μας Τουρκία, με όλες τις πολιτικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες που τη χαρακτηρίζουν, έχει διπλασιάσει το κατά κεφαλήν εισόδημα από το 2000 και μετά. Αυτό βέβαια συμβαίνει μέσα σε ένα περιβάλλον με σοβαρές -κατά καιρούς- οικονομικές και άλλες αναταράξεις και με μια υπερθέρμανση της οικονομίας μέσω παροχής γενναιοδωρων αναπτυξιακών κινήτρων που ενδεχομένως οδηγεί σε εκτροχιασμό. Σε κάθε περίπτωση, τα στοιχεία δείχνουν ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Τουρκίας, ενώ το 2000 ήταν το μισό, σήμερα βρίσκεται στο ίδιο περίπου επίπεδο, εκείνου της Ελλάδας. Ταυτόχρονα, ο πληθυσμός της Τουρκίας έχει αυξηθεί την ίδια περίοδο κατά 13 εκατ. περίπου σε 80 εκατ., όταν ο πληθυσμός της Ελλάδας έχει παραμείνει στάσιμος σε 10 εκατ. περίπου. Αυτά για να έχουν γνώσιν οι φύλακες!
- Η έναρξη της τουριστικής περιόδου και η τόνωση της αγοράς κατά τη διάρκεια των εορτών του Πάσχα συνέβαλαν στην ενίσχυση του οικονομικού κλίματος τον Απρίλιο του 2018 (στις 103,6 μονάδες, από 99,8 μονάδες τον προηγούμενο μήνα), το οποίο επανήλθε κοντά στο υψηλό επίπεδο του Φεβρουαρίου του ίδιου έτους. Η βελτίωση προήλθε κυρίως από το λιανικό εμπόριο και τις υπηρεσίες, ενώ και η βιομηχανία παρουσίασε ελαφρά ανάκαμψη, έπειτα από την πτώση του Μαρτίου. Παράλληλα, ο δείκτης υπευθύνων προμηθειών στη μεταποίηση (PMI), αν και υποχώρησε ελαφρά, παρέμεινε σε θετικό έδαφος. Βελτίωση παρουσίασε επίσης η καταναλωτική εμπιστοσύνη (στις -48,8 μονάδες, από -52,8 τον προηγούμενο μήνα). Ο ρυθμός αύξησης του όγκου λιανικών πωλήσεων αποδυναμώθηκε τον Φεβρουάριο του 2018 (+0% και +0,4% το διάστημα Ιαν – Φεβ 2018), κυρίως λόγω της υποχώρησης στα εξειδικευμένα καταστήματα τροφίμων (-11,1%) και τα πολυκαταστήματα (-4,3%), την ώρα που στα μεγάλα καταστήματα τροφίμων συνέχισε να κινείται ανοδικά (+2,4%). Πάντως, σε σύγκριση με τον Ιανουάριο του 2018, ο όγκος λιανικών πωλήσεων πλην καυσίμων ενισχύθηκε κατά +1%, ακολουθώντας την ανοδική πορεία των επιχειρηματικών προσδοκιών στο λιανικό εμπόριο. Αυξητική τάση διαμορφώνουν επίσης οι καταθέσεις των νοικοκυριών (+€992 εκατ. τον Μάρτιο του 2018, επιπλέον αύξησης +€505 εκατ. τον προηγούμενο μήνα), οι οποίες από τον Ιούλιο του 2015, όταν επιβλήθηκαν τα capital controls, έχουν αυξηθεί συνολικά κατά +€4,6 δισ.

Πάλι με χρόνια και καιρούς,...

ΑΕΠ κατά κεφαλή, σε σταθερές τιμές 2010 (δολ. ΗΠΑ, σε μονάδες αγοραστικής δύναμης) και εισοδηματική ανισότητα (υψηλότερος συντελεστής Gini = μεγαλύτερη ανισότητα)

(OECD database, [Going for Growth 2018](#))

Τομέας Μακροοικονομικής Ανάλυσης και Ευρωπαϊκής Πολιτικής

Με την ευγενική χορηγία:

Μιχάλης Μασουράκης
Chief Economist

E: mmassourakis@sev.org.gr
T: +30 211 500 6104

Μιχάλης Μητσόπουλος
Senior Advisor

E: mmtsopoulos@sev.org.gr
T: +30 211 500 6157

Θανάσης Πρίντσιπας
Associate Advisor

E: printsipas@sev.org.gr
T: +30 211 500 6176

Οι απόψεις στην παρούσα έκθεση είναι των συγγραφέων και όχι απαραίτητα του ΣΕΒ. Ο ΣΕΒ δεν φέρει καμία ευθύνη για την ακρίβεια ή την πληρότητα των πληροφοριών που περιλαμβάνει η έκθεση.

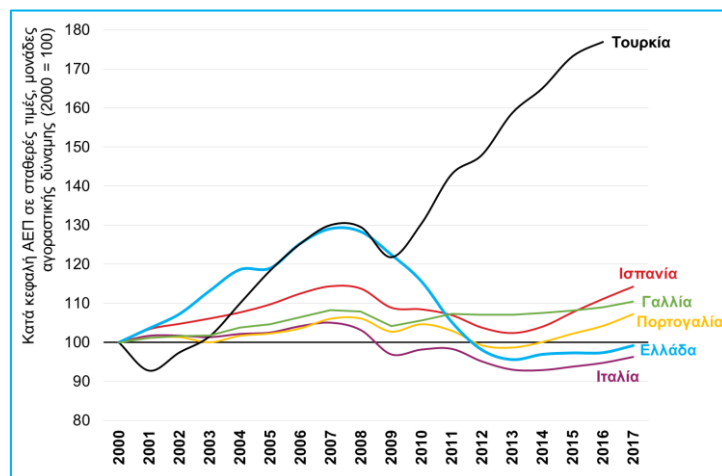

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ και η εισοδηματική ανισότητα στα χρόνια της προσαρμογής

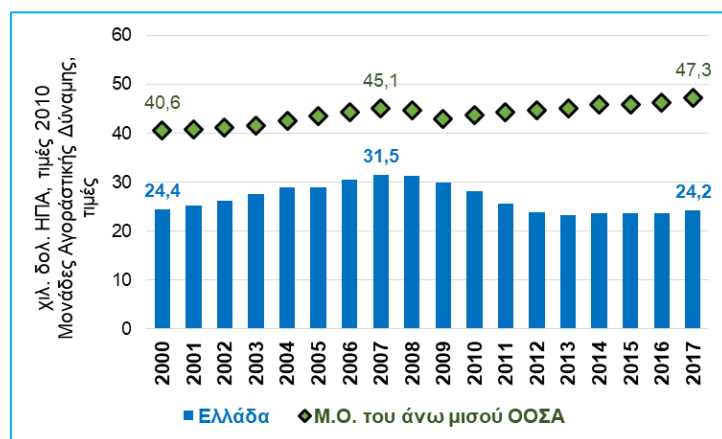
Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ μιας χώρας είναι ο καθρέφτης της εισοδηματικής ισχύος των κατοίκων της. Στο **Δ01** παρουσιάζεται η εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ στις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου, περιλαμβανομένης της Τουρκίας. Η ευφορία της δεκαετίας πριν την κρίση, ακολουθείται από μια επώδυνη περίοδο προσαρμογής, με την Ιταλία και την Ελλάδα να βρίσκονται κάτω του επιπέδου ευημερίας του 2000 και τις υπόλοιπες χώρες να επανέρχονται στα υψηλά του 2008 μόλις το 2017, με την εξαίρεση της Γαλλίας που υστερεί και της Τουρκίας που υπερακοντίζει τους πάντες. Η Τουρκία ανέκαμψε σχεδόν αμέσως από τη μεγάλη παγκόσμια ύφεση του 2009, και έκτοτε και μέχρι σήμερα συνεχίζει να αναπτύσσεται με ταχείς ρυθμούς (κατά 6,1% το χρόνο), με την αύξηση του πληθυσμού της (κατά 1,2% το χρόνο) να δίνει ώθηση στο ΑΕΠ. Το αποτέλεσμα είναι ότι ενώ το 2000, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Τουρκίας ήταν το 54% εκείνου της Ελλάδας, το 2017 είχε διαμορφωθεί στο ίδιο επίπεδο με εκείνο της Ελλάδας. Με τη διαφορά στους αναπτυξιακούς ρυθμούς των δύο χωρών, τα επόμενα χρόνια το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Τουρκία θα υπερβεί κατά πολύ εκείνο της Ελλάδας. Σημειώνεται ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Τουρκίας ανέρχεται το 2016 σε USD 23469 και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδας το 2017 σε USD 24189, σε σταθερές τιμές 2010 και με προσαρμογή για τη διαφορά αγοραστικής δύναμης.

Στα διαγράμματα **Δ02**, **Δ03** και **Δ04** παρουσιάζεται η διαχρονική πορεία του πραγματικού κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας, σε σύγκριση με τον αντίστοιχο σταθμικό όρο του 50% των χωρών του ΟΟΣΑ που έχουν το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ αναλύεται, επίσης, στις δύο συνιστώσες του: Το ΑΕΠ ανά ώρα εργασίας (η παραγωγικότητα ή η ποιότητα της εργασίας) και τις ώρες εργασίας κατά κεφαλή (η χρήση ή η ποσότητα της εργασίας). Η παραγωγικότητα της εργασίας είναι συνάρτηση του πόσο αποτελεσματική είναι η

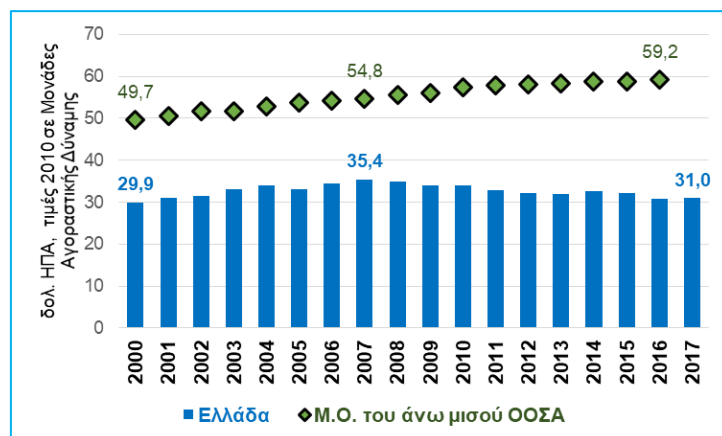
Δ01: ΑΕΠ κατά κεφαλή, σταθερές τιμές, μονάδες αγοραστικής δύναμης, 2000 = 100
(OECD database, 2017)

Δ02: ΑΕΠ κατά κεφαλή, σταθερές τιμές, μονάδες αγοραστικής δύναμης, 2000 = 100
(OECD database, Going for Growth 2018)

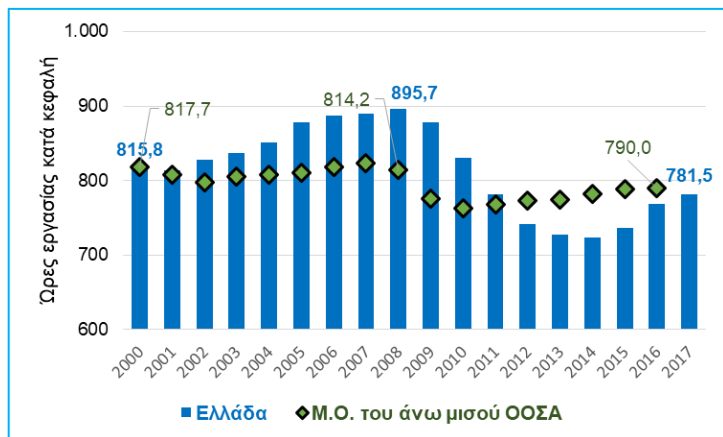

Δ03: ΑΕΠ ανά ώρα εργασίας, σταθερές τιμές, μονάδες αγοραστικής δύναμης, 2000 = 100
(OECD database, Going for Growth 2018)

Δ04: Ώρες εργασίας κατά κεφαλή
(OECD database, [Going for Growth 2018](#))

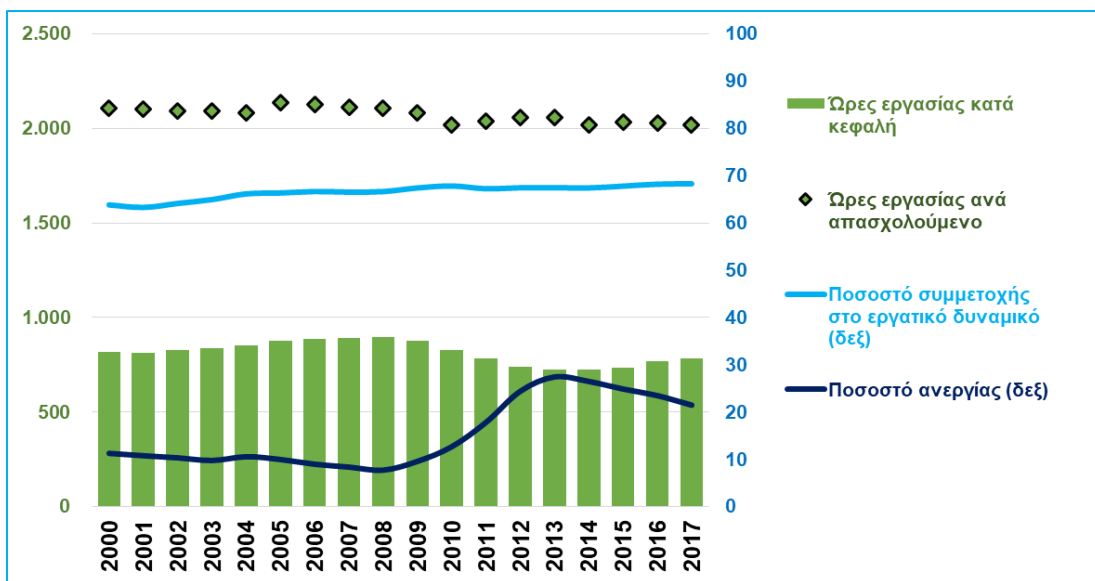
Ακόμη και σήμερα, πάντως, ο κάθε απασχολούμενος στην Ελλάδα εργάζεται 2018 ώρες το χρόνο (39 ώρες τη βδομάδα) όταν στις αναπτυγμένες χώρες του ΟΟΣΑ, ο κάθε απασχολούμενος δουλεύει 1763 ώρες το χρόνο (34 ώρες τη βδομάδα). Οι διαφορές αυτές αποτυπώνουν σε μεγάλο βαθμό την αναπτυξιακή υστέρηση της Ελλάδας, καθώς το πρότυπο ανάπτυξης είναι περισσότερο εστιασμένο σε κλάδους έντασης εργασίας απ' ό,τι στις αναπτυγμένες χώρες του ΟΟΣΑ.

παραγωγική διαδικασία και η χρήση της εργασίας, του πόσες ώρες, και με ποιες δεξιότητες, προσφέρονται από τον πληθυσμό στη βάση δημογραφικών, κοινωνικοοικονομικών και άλλων κριτηρίων. Σε κάθε περίπτωση, καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου από το 2000 και μέχρι τη μεγάλη ύφεση του 2009, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Ελλάδα αύξανε με πολύ ταχύτερο ρυθμό από το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στο ισχυρότερο εισοδηματικά 50% των χωρών του ΟΟΣΑ. Έκτοτε, βεβαίως, λόγω της κρίσης και των επιπτώσεων της

στην παραγωγική διαδικασία, παρατηρείται απόκλιση (όπως αποτυπώνεται στη διαφορά κλίσης των δύο καμπυλών), που δυστυχώς διευρύνεται.

Συγκεκριμένα, το ΑΕΠ κατά κεφαλήν της Ελλάδας από το 60% του μέσου όρου του 50% των ισχυρότερων εισοδηματικά χωρών του ΟΟΣΑ, το 2000 ανήλθε στο 70% το 2008, ενώ σήμερα (2017) διαμορφώνεται στο 51%, με την παραγωγικότητα να αυξάνει από το 60% το 2000 στο 63% το 2008 και να μειώνεται στο 52% το 2017 και την χρήση της εργασίας να αυξάνει πολύ ταχύτερα την περίοδο μέχρι την έναρξη της κρίσης και πολύ αργότερα έκτοτε. Σημειώνεται ότι η Ελλάδα έχει σχεδόν διπλάσιο ποσοστό του εργατικού δυναμικού που είναι αυτοαπασχολούμενοι από τις άλλες αναπτυγμένες χώρες του ΟΟΣΑ, οι οποίες και δουλεύουν πολύ περισσότερες ώρες από τους μισθωτούς. Βεβαίως, τη δεύτερη περίοδο σημαντικό ρόλο έπαιξε η μεγάλη ύφεση και η τεράστια αύξηση της ανεργίας που ακολούθησε την προσαρμογή της οικονομίας.

Η ανεργία, η πτώση του διαθέσιμου εισοδήματος λόγω της αύξησης της φορολογίας και των περικοπών των συντάξεων, αλλά και η συνειδητοποίηση ότι η ύφεση δεν έχει προσωρινό αλλά μονιμότερο χαρακτήρα, αναγκάζουν στρώματα του πληθυσμού να μετακινηθούν στο εργατικό δυναμικό, μιας και το οικογενειακό εισόδημα αρχίζει να μειώνεται.

Δ05: Ώρες εργασίας κατά κεφαλή, ώρες εργασίας ανά απασχολούμενο, ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό και ποσοστό ανεργίας (OECD και Eurostat, Εθνικοί Λογαριασμοί και Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2017)

Οι παράγοντες που καθορίζουν τις ώρες εργασίας κατά κεφαλή, πέραν της ανεργίας, είναι οι ώρες εργασίας ανά απασχολούμενο και το ποσοστό της συμμετοχής του πληθυσμού στο εργατικό δυναμικό της χώρας (Δ05). Στην περίοδο της προσαρμογής παρατηρείται μια πτώση των ωρών εργασίας ανά απασχολούμενο (καθώς άρχισαν να χρησιμοποιούνται πιο ευέλικτες μορφές μισθωτής απασχόλησης-προσωρινή και μερική απασχόληση, καθώς και η απασχόληση με μπλοκάκι). Ακόμη και σήμερα, πάντως, ο κάθε απασχολούμενος στην Ελλάδα εργάζεται 2018 ώρες το χρόνο (39 ώρες τη βδομάδα) όταν στις αναπτυσσόμενες χώρες του ΟΟΣΑ, ο κάθε απασχολούμενος δουλεύει 1763 ώρες το χρόνο (34 ώρες τη βδομάδα). Οι διαφορές αυτές αποτυπώνουν σε μεγάλο βαθμό την αναπτυξιακή υστέρηση της Ελλάδας, καθώς το πρότυπο ανάπτυξης είναι περισσότερο εστιασμένο σε κλάδους έντασης εργασίας απ' ό,τι στις αναπτυσσόμενες χώρες του ΟΟΣΑ.

Ταυτόχρονα, το ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού στο εργατικό δυναμικό της χώρας, αρχίζει να μειώνεται στην αρχή της περιόδου προσαρμογής (2011), καθώς παρατηρείται μια μεγάλη έξοδος εργαζομένων προς το συνταξιοδοτικό σύστημα, σε μια απέλπιδα προσπάθεια να κατοχυρωθούν κάποιες υψηλές προσδοκώμενες συντάξεις. Στη συνέχεια, όμως, το ποσοστό σταθεροποιείται και αρχίζει σταδιακά να αυξάνει, με την είσοδο στην αγορά εργασίας γυναικών, νέων αλλά και συνταξιούχων. Η ανεργία, η πτώση του

Υπάρχει, δηλαδή, ένα επίπεδο φορολογίας πέραν του οποίου ο φορολογούμενος αρχίζει να φοροδιαφεύγει και να μεταφέρει την οικονομική του δραστηριότητα στην παρανομία ή στο εξωτερικό. Στην Ελλάδα σήμερα έχουμε φτάσει σε οριακά επίπεδα, καθώς η χώρα έχει το υψηλότερο επίπεδο φοροδιαφυγής έναντι όλων των άλλων ευρωπαϊκών χωρών.

διαθέσιμου εισοδήματος λόγω της αύξησης της φορολογίας και των περικοπών των συντάξεων, αλλά και η συνειδητοποίηση ότι η ύφεση δεν έχει προσωρινό αλλά μονιμότερο χαρακτήρα, αναγκάζουν στρώματα του πληθυσμού να μετακινηθούν στο εργατικό δυναμικό, μιας και το οικογενειακό εισόδημα αρχίζει να μειώνεται. Αλλά ακόμη και σήμερα (2017), το ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού στο εργατικό δυναμικό ανέρχεται στην Ελλάδα στο 68,3% (71,7% στις χώρες του ΟΟΣΑ), όταν το 2009 ανερχόταν σε 67,4% (70,7% στις χώρες του ΟΟΣΑ) και το 2000 σε 63,8% (69,9% στις χώρες του ΟΟΣΑ). Η υστέρηση του

ποσοστού συμμετοχής του πληθυσμού στο εργατικό δυναμικό στην Ελλάδα έναντι του μέσου όρου στον ΟΟΣΑ από 6,1 π.μ. το 2000 έχει μειωθεί σημαντικά σε 3,4 π.μ., ένδειξη ότι η ελληνική οικονομία αναπτύσσεται. Προκύπτει, πάντως, ότι υπάρχουν ακόμη μεγάλα περιθώρια να αυξηθεί η προσφορά εργασίας στην Ελλάδα, και έτσι, να ενισχυθεί η ανάπτυξη της οικονομίας.

Συνολικά καταγράφηκε μια αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας που συνδέεται αναμφίβολα με το μέγεθος της παραοικονομίας και την περαιτέρω τροφοδότησή της από ακραίους και μη ανταποδοτικούς φορολογικούς συντελεστές.

Ο δείκτης ευημερίας του κατά κεφαλήν ΑΕΠ μιας χώρας, όμως, είναι ελλιπής, στο βαθμό που υπάρχει μεγάλη ανισοκατανομή εισοδήματος. Στις δυτικές χώρες, το φορολογικό σύστημα και το σύστημα συντάξεων τείνει να ανακατανέμει το παραγόμενο εισόδημα, υπό την προϋπόθεση ότι η υπερφορολόγηση δεν εξασθενεί τα κίνητρα για παραγωγική δραστηριότητα. Υπάρχει, δηλαδή, ένα επίπεδο φορολογίας πέραν του οποίου ο φορολογούμενος αρχίζει να φοροδιαφεύγει και να μεταφέρει την οικονομική του δραστηριότητα στην παρανομία ή στο εξωτερικό. Στην Ελλάδα σήμερα έχουμε φτάσει σε οριακά επίπεδα, καθώς η χώρα έχει το υψηλότερο επίπεδο φοροδιαφυγής έναντι όλων των άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Και, συνεπώς, υπάρχει ανάγκη να αλλάξει το μείγμα οικονομικής πολιτικής και να εξορθολογισθεί το φορολογικό βάρος των συνεπών φορολογούμενων. Το τελευταίο προϋποθέτει τη μείωση των λειτουργικών δαπανών του δημοσίου αφού εισαχθούν νέες μέθοδοι βελτίωσης της

αποτελεσματικότητας στην παροχή δημοσίων υπηρεσιών.

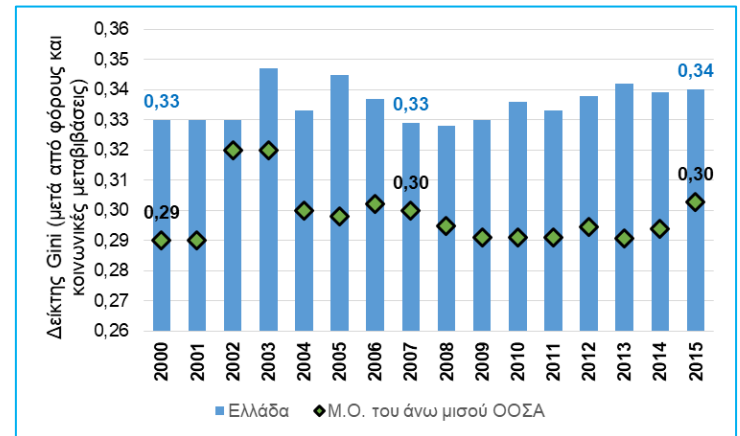
Σε κάθε περίπτωση, πάντως, στην περίοδο της προσαρμογής παρατηρήθηκε μια αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας, παρά το γεγονός ότι η δημοσιονομική εξυγίανση στηρίχθηκε σχεδόν αποκλειστικά σε αυξήσεις φόρων, και όχι σε μειώσεις λειτουργικών δαπανών. Αν μη τι άλλο, παρά τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν για την προστασία των οικονομικά ασθενέστερων, με στοχευμένες περικοπές συντάξεων προς όφελος των χαμηλοσυνταξιούχων, φαίνεται ότι συνολικά καταγράφηκε μια αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας που συνδέεται αναμφίβολα με το μέγεθος της παραοικονομίας και την περαιτέρω τροφοδότησή της από ακραίους και μη ανταποδοτικούς φορολογικούς συντελεστές. Η τάση αυτή μπορεί υπό προϋποθέσεις να εξομαλυνθεί μεσοπρόθεσμα καθώς η επέκταση της φορολογικής βάσης μπορεί να επιφέρει αναπτυξιακό αποτέλεσμα ικανού μεγέθους, ώστε να ασκηθεί θετική αναδιανεμητική επίδραση στην μακροχρόνια περίοδο.

Σημειώνεται ότι η εισοδηματική ανισότητα αποτυπώνεται στον συντελεστή Gini, που λαμβάνει τιμή 1 σε περίπτωση πλήρους εισοδηματικής ανισότητας (1 άτομο λαμβάνει όλο το παραγόμενο εισόδημα) και τιμή 0 σε περίπτωση πλήρους εισοδηματικής ισότητας (όλοι έχουν το ίδιο εισόδημα). Η εισοδηματική ανισότητα φαίνεται να αυξάνει ελαφρά στο εισοδηματικά ισχυρότερο 50% των χωρών του ΟΟΣΑ από τότε που ξεκίνησε η ανάκαμψη (2012-2013) μετά τη μεγάλη χρηματοοικονομική κρίση και ύφεση, στα χρόνια της οποίας η εισοδηματική ανισότητα μάλλον είχε μειωθεί και σταθεροποιηθεί. Παρόμοια εικόνα εμφανίζεται και στην Ελλάδα (**Δ06**). Η μόνη ειδοποιός διαφορά είναι ότι η εισοδηματική ανισότητα είναι διαχρονικά υψηλότερη στην Ελλάδα (0,34 στην Ελλάδα με 0,30 στο εισοδηματικό ισχυρότερο 50% των χωρών του ΟΟΣΑ). Η διαφορά αυτή των 0,04 π.μ. έχει παραμείνει αμετάβλητη από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 (0,33 με 0,29). Απλώς, όπως και στον υπόλοιπο αναπτυσσόμενο κόσμο, έτσι και στην Ελλάδα, υπάρχει διαχρονικά μια ελαφρά αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας.

Τα στοιχεία, βεβαίως, αναφέρονται μέχρι το 2015. Ενδεχομένως, να υπάρχει κάποια επιτάχυνση τα επόμενα χρόνια, καθώς η εξέλιξη της τεχνολογίας δημιουργεί ζήτηση για υψηλές και καλύτερα αμειβόμενες δεξιότητες, και χώρες όπως η Ελλάδα, όπου η έμφαση στην απόκτηση δεξιοτήτων και τη βελτίωση του εκπαιδευτικού αποτελέσματος μάλλον υστερεί, ενδεχομένως να αντιμετωπίσει μεγαλύτερη όξυνση των εισοδηματικών ανισοτήτων. Σημειώνεται, παρεμπιπτόντως ότι ο συντελεστής Gini στην Τουρκία λαμβάνει την τιμή 0,41 το 2015, υπάρχει δηλαδή σημαντικά, υψηλότερη εισοδηματική ανισότητα απ' ό,τι στην Ελλάδα (0,34).

Δ06: Συντελεστής Gini μετά από φόρους και κοινωνικές μεταβιβάσεις
(OECD, 2015)

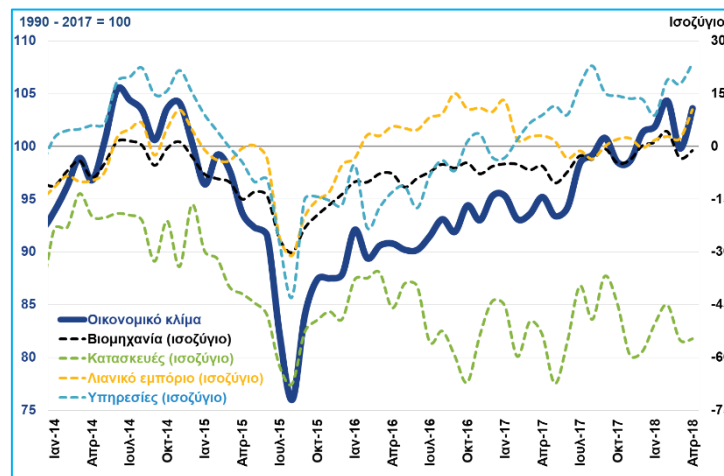

Οικονομικές εξελίξεις

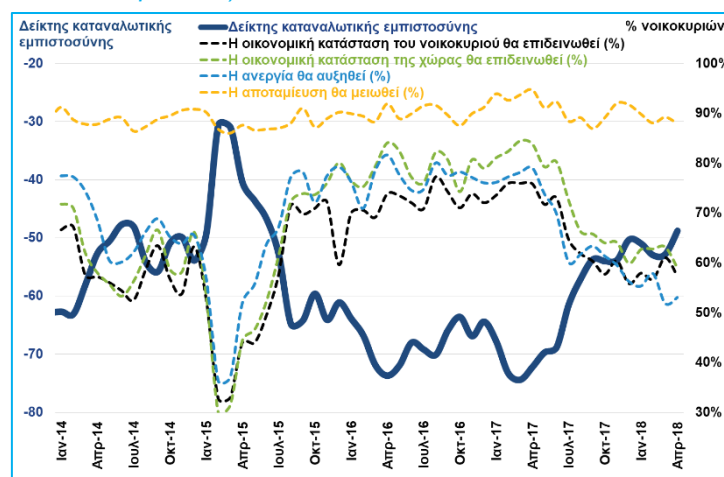
Οικονομικό κλίμα: Η έναρξη της τουριστικής περιόδου και η τόνωση της αγοράς κατά τη διάρκεια των εορτών του Πάσχα, συνέβαλαν στην ενίσχυση του οικονομικού κλίματος τον Απρίλιο του 2018, το οποίο επανήλθε κοντά στο υψηλό επίπεδο του Φεβρουαρίου του ίδιου έτους. Η βελτίωση προήλθε κυρίως από το λιανικό εμπόριο και τις υπηρεσίες, ενώ και η βιομηχανία παρουσίασε ελαφρά ανάκαμψη, έπειτα από την πτώση του Μαρτίου. Ειδικότερα, ο δείκτης οικονομικού κλίματος διαμορφώθηκε στις 103,6 μονάδες, από 99,8 μονάδες τον προηγούμενο μήνα και 95,2 μονάδες τον Απρίλιο του 2017, σημειώνοντας την 2^η καλύτερη επίδοση από τον Αύγουστο του 2014 (Δ07). Ανάλογη περίπτωση εικόνα παρουσιάζει και η καταναλωτική εμπιστοσύνη, με τον σχετικό δείκτη να κινείται ανοδικά τον Απρίλιο του 2018 και να διαμορφώνεται στις -48,8 μονάδες, από -52,8 τον προηγούμενο μήνα και -72,2 τον Απρίλιο του 2017, καλύπτοντας πλέον σημαντικό μέρος της μεγάλης πτώσης που ξεκίνησε τον Φεβρουάριο του 2015 (-30,6 μονάδες) και ανακόπηκε ουσιαστικά τον Μάρτιο του 2017 (-74,4 μονάδες, Δ08).

Πιο αναλυτικά, στη βιομηχανία οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για την εξέλιξη της απασχόλησης βελτιώθηκαν σημαντικά, με το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναμένουν αύξηση να ανέρχεται σε 22,4%, από 8,3% τον προηγούμενο μήνα, έναντι 7,8% που θεωρούν ότι η απασχόληση θα μειωθεί. Παράλληλα οι προσδοκίες για την παραγωγή τους επόμενους μήνες διατηρήθηκαν σε θετικό έδαφος, σημειώνοντας ελαφρά άνοδο έπειτα από την πτώση του Μαρτίου. Ωστόσο, οι νέες παραγγελίες παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητες σε σύγκριση με το χαμηλό επίπεδο του προηγούμενου μήνα, καθώς οι παραγγελίες για εξαγωγές συνέχισαν να υποχωρούν (Δ09). Την ίδια ώρα, ο δείκτης υπευθύνων προμηθειών στη μεταποίηση σημείωσε κάμψη τον Απρίλιο του 2018, παραμένοντας ωστόσο σε επίπεδο αρκετά υψηλότερα από το όριο των 50 μονάδων (όριο μηδενικής ανάπτυξης). Πιο συγκεκριμένα, ο δείκτης PMI διαμορφώθηκε στις 52,9 μονάδες, από 50,0 τον προηγούμενο μήνα και 48,2 τον Απρίλιο του 2017, με

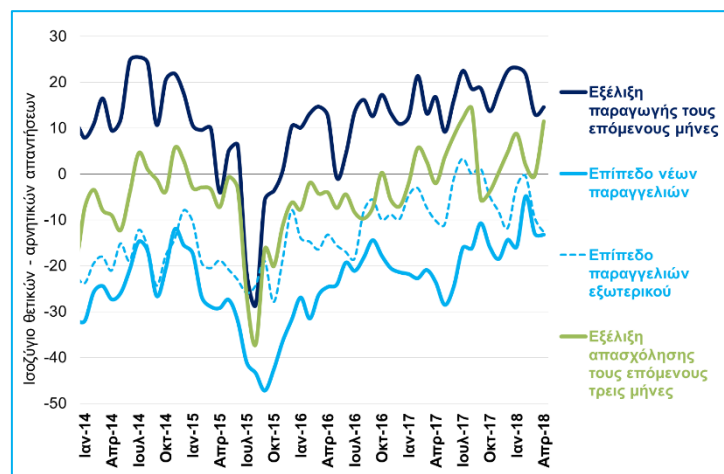
Δ07: Δείκτης οικονομικού κλίματος και επιχειρηματικές προσδοκίες στους βασικούς κλάδους (EE - DG ECFIN, Απρ. 2018)

Δ08: Καταναλωτική εμπιστοσύνη και εκτιμήσεις νοικοκυριών για την οικονομική τους κατάσταση, τη γενική κατάσταση της χώρας και την ανεργία (EE - DG ECFIN, Απρ. 2018)

Δ09: Επιχειρηματικές προσδοκίες στη βιομηχανία (EE - DG ECFIN, Απρ. 2018)

τον ρυθμό αύξησης της παραγωγής και των νέων παραγγελιών να μετριάζεται, αλλά ταυτόχρονα να διατηρείται η αισιοδοξία των επιχειρήσεων για την εξέλιξη της δραστηριότητάς τους το επόμενο διάστημα και την απασχόληση να συνεχίζει να αυξάνεται.

Στο λιανικό εμπόριο, η βελτίωση του κλίματος οφείλεται κυρίως στις ιδιαίτερα θετικές εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τις τρέχουσες πωλήσεις τους, προφανώς ως αποτέλεσμα των αυξημένων αγορών των καταναλωτών κατά την πασχαλινή περίοδο.

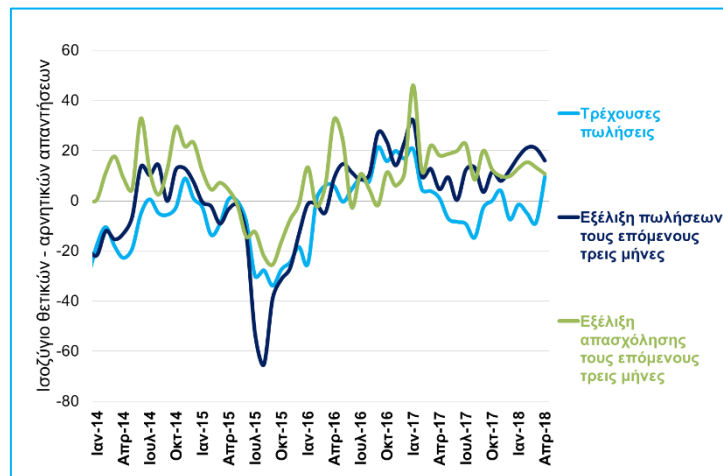
Αντίθετα, οι προβλέψεις για την πορεία των πωλήσεων το επόμενο διάστημα, όπως και για την απασχόληση, σημείωσαν ελαφρά κάμψη, παραμένοντας ωστόσο σε θετικό έδαφος (**Δ10**), με το 43% των επιχειρήσεων να εκτιμά άνοδο των πωλήσεων, έναντι 20% που αναμένει το αντίθετο, και το 20% να εκτιμά αύξηση της απασχόλησης, έναντι 4% που προβλέπει το αντίθετο.

Στις υπηρεσίες, οι επιχειρηματικές προσδοκίες συνέχισαν να κινούνται ανοδικά τον Απρίλιο του 2018, ιδίως αναφορικά με την εξέλιξη της ζήτησης και της απασχόλησης το επόμενο τρίμηνο (**Δ11**). Ειδικότερα, το 41% των επιχειρήσεων προβλέπει αύξηση της ζήτησης το επόμενο τρίμηνο, έναντι 7% που εκτιμά το αντίθετο, ενώ το 36% θεωρεί ότι η απασχόληση θα αυξηθεί, έναντι 6% που δηλώνει ότι θα μειωθεί. Οι κλάδοι στους οποίους παρατηρείται αισιοδοξία είναι οι μεταφορές, η εστίαση και οι υπηρεσίες ενοικίασης, ενώ συγκρατημένες εμφανίζονται οι προσδοκίες στις τηλεπικοινωνίες και την πληροφορική.

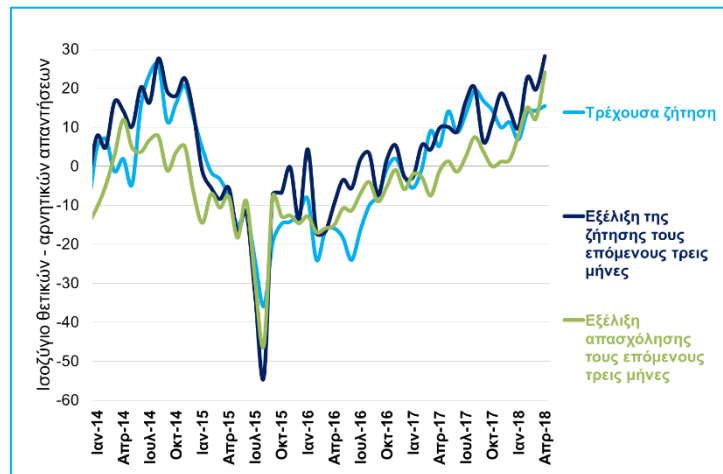
Τέλος, στις κατασκευές το κλίμα παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητο, σε ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο, με τις προσδοκίες των επιχειρήσεων για το πρόγραμμα εργασιών να βελτιώνονται ελαφρά, την ώρα που οι εκτιμήσεις τους για την πορεία της απασχόλησης παρουσιάζουν νέα κάμψη (**Δ12**).

Από την πλευρά των καταναλωτών, ο δείκτης εμπιστοσύνης βελτιώθηκε αισθητά τον Απρίλιο του 2018 (στις -48,8 μονάδες, από -52,8 τον προηγούμενο μήνα), ωστόσο στους επιμέρους δείκτες παρατηρούνται μικτές τάσεις. Ειδικότερα, οι εκτιμήσεις των νοικοκυριών για την οικονομική τους κατάσταση και τη γενικότερη κατάσταση της χώρας παρουσίασαν μικρή βελτίωση, ενώ αντίθετα αυξήθηκε ελαφρά το

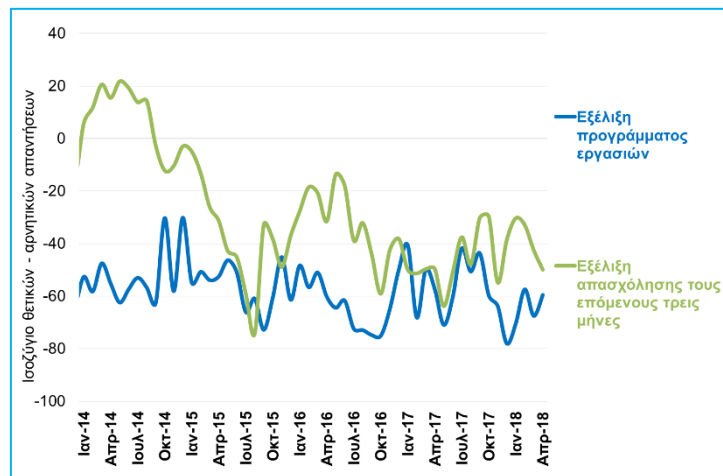
Δ10: Επιχειρηματικές προσδοκίες στο λιανικό εμπόριο (EE - DG ECFIN, Απρ. 2018)

Δ11: Επιχειρηματικές προσδοκίες στις υπηρεσίες (EE - DG ECFIN, Απρ. 2018)

Δ12: Επιχειρηματικές προσδοκίες στις κατασκευές (EE - DG ECFIN, Απρ. 2018)

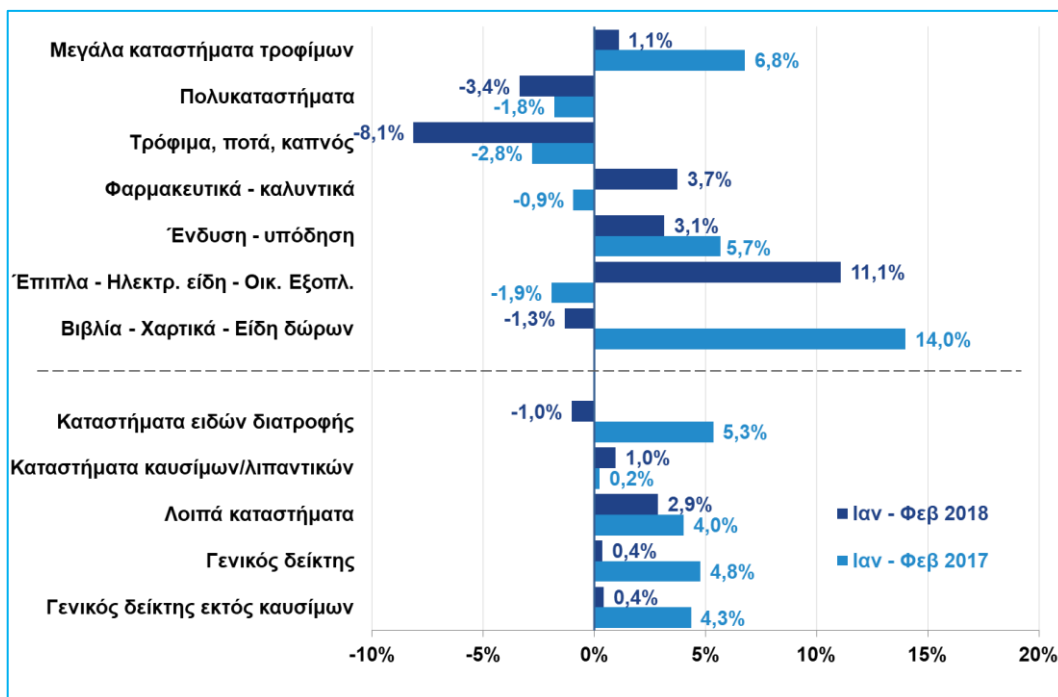
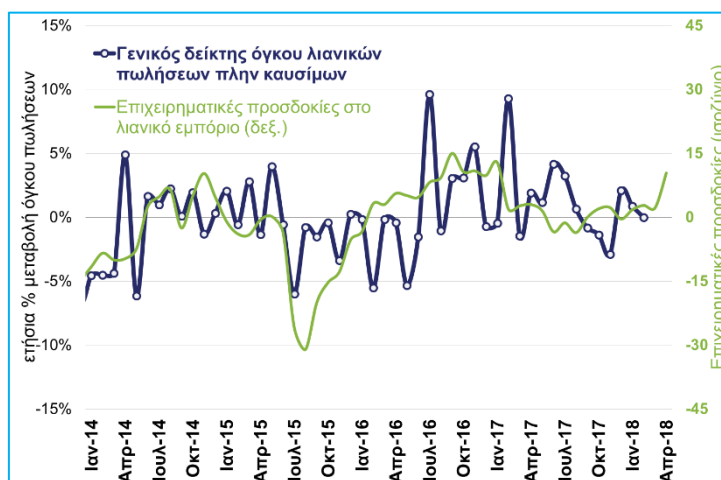
ποσοστό αυτών που θεωρεί ότι η ανεργία θα αυξηθεί. Πάντως, οι προσδοκίες των καταναλωτών για την εξέλιξη της ανεργίας βελτιώνονται σταδιακά από το πρώτο τρίμηνο του 2017 (**Δ08**). Από την άλλη πλευρά, η πρόθεση των νοικοκυρών για αποταμίευση και για πραγματοποίηση σημαντικών αγορών (αυτοκίνητο, οικιακό εξοπλισμό κλπ) παραμένει ιδιαίτερα χαμηλή, καθώς το 88% θεωρεί απίθανο να αποταμιεύσει και το 63% δεν θα προβεί σε κάποια σημαντική αγορά το επόμενο 12μηνο.

Λιανικές πωλήσεις: Μικτή εικόνα παρουσίασε ο όγκος των λιανικών πωλήσεων τον Φεβρουάριο του 2018, με τον γενικό δείκτη εκτός καυσίμων να παραμένει αμετάβλητος σε σύγκριση με τον Φεβρουάριο του 2017 (**Δ13**). Οι σημαντικές αυξήσεις στα μεγάλα καταστήματα τροφίμων (+2,4%), τα φαρμακεία και καταστήματα καλλυντικών (+4,6%), τα καταστήματα ειδών ένδυσης και υπόδησης (+2%) και επίπλων και οικιακού εξοπλισμού (+7,7%), αντισταθμίστηκαν από μειώσεις στα εξειδικευμένα καταστήματα τροφίμων (αρτοποιαεία, κρεοπωλεία, σπρωροπωλεία κλπ, -11,1%), τα πολυκαταστήματα (-4,3%) και τα βιβλιοπωλεία – καταστήματα ειδών τεχνολογίας (-6,1%). Πάντως, σε σύγκριση με τον Ιανουάριο του 2018 ο εποχικά διορθωμένος δείκτης όγκου λιανικών πωλήσεων πλην καυσίμων ενισχύθηκε κατά +1%, ακολουθώντας την

ανοδική πορεία των επιχειρηματικών προσδοκιών στο λιανικό εμπόριο.

Συνολικά, κατά το διάστημα Ιαν – Φεβ 2018, ο δείκτης όγκου λιανικών πωλήσεων πλην καυσίμων εμφανίζει αύξηση +0,4%, επιπλέον αύξησης +4,3% το αντίστοιχο διάστημα το 2017. Η μεγαλύτερη άνοδος καταγράφεται στα καταστήματα επίπλων και ειδών οικιακού εξοπλισμού (+11,1%) και στα φαρμακεία και

Δ13: Δείκτης όγκου πωλήσεων και επιχειρηματικές προσδοκίες στο λιανικό εμπόριο (ΕΛΣΤΑΤ, Φεβ. 2018, ΕΕ - DG ECFIN, Απρ. 2018)

Δ14: Δείκτης όγκου στο λιανικό εμπόριο κατά κατηγορία καταστημάτων (ΕΛΣΤΑΤ, Φεβ. 2018)

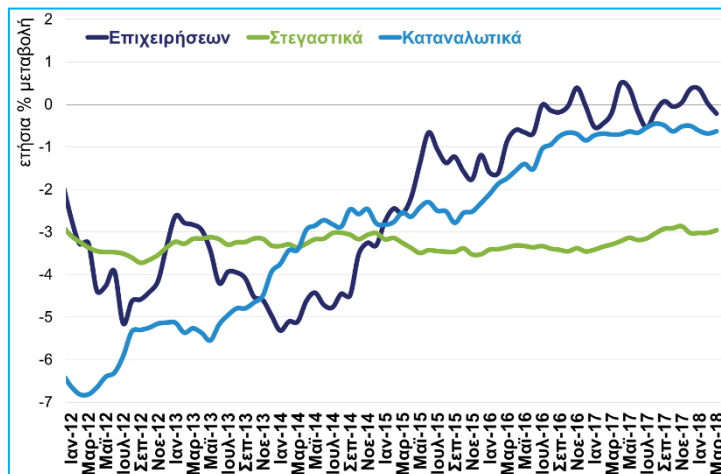

καταστήματα καλλυντικών (+3,7%). Παράλληλα, εξακολουθεί να αποτυπώνεται στα στοιχεία των λιανικών πωλήσεων η μετατόπιση των καταναλωτών σε μεγαλύτερα καταστήματα τροφίμων (supermarkets), καθώς οι πωλήσεις στα μεγάλα καταστήματα τροφίμων κινούνται ανοδικά (+1,1%), την ώρα που στα εξειδικευμένα καταστήματα τροφίμων υποχωρούν (-8,1%, **Δ14**).

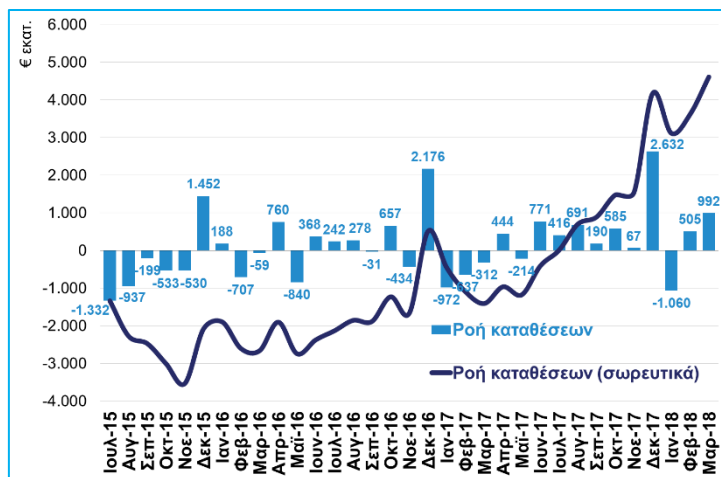
Χρηματοδότηση και καταθέσεις: Οριακά αρνητική ήταν η μεταβολή της χρηματοδότησης επιχειρήσεων τον Μάρτιο του 2018 σε σύγκριση με τον Μάρτιο του 2017 (-0,2%), έπειτα από 6 μήνες οριακά θετικής μεταβολής (**Δ15**). Σημειώνεται ότι από το φθινόπωρο του 2017 ο ρυθμός χρηματοδότησης των επιχειρήσεων παρουσιάζει οριακές μεταβολές καταδεικνύοντας ότι η απομόχλευση δανείων έχει τερματιστεί, χωρίς όμως ακόμα να έχει διαμορφωθεί μια σταθερή θετική τάση. Παράλληλα, ο ρυθμός χρηματοδότησης των νοικοκυριών παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητος (-0,6% στα καταναλωτικά και -3% στα στεγαστικά δάνεια σε ετήσια βάση).

Αναφορικά με τις καταθέσεις, από την πλευρά των νοικοκυριών σημειώθηκε άνοδος κατά +€992 εκατ. τον Μάρτιο του 2018 (μηνιαία καθαρή ροή), επιπλέον αύξησης +€505 εκατ. τον προηγούμενο μήνα. Σημειώνεται ότι από το 2^ο τρίμηνο του 2017, όταν ολοκληρώθηκε η δεύτερη αξιολόγηση, οι καταθέσεις των νοικοκυριών παρουσιάζουν ανοδική τάση, ενώ από τον Ιούλιο του 2015, όταν επιβλήθηκαν τα capital controls, η σωρευτική μεταβολή τους είναι θετική κατά +€4,6 δισ. (**Δ16**).

Δ15: Χρηματοδότηση επιχειρήσεων και νοικοκυριών – ετήσια % μεταβολή (Τράπεζα της Ελλάδος, Μαρ. 2018)

Δ16: Καταθέσεις νοικοκυριών (ΤτΕ, Μαρ. 2018)

Οικονομικά μεγέθη μελών ΣΕΒ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ

€368 δισ.
67% συνόλου*

ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

€60 δισ.
51% συνόλου*

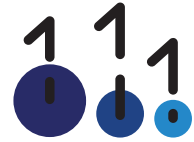
ΠΩΛΗΣΕΙΣ

€62 δισ.
43% συνόλου*

ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ ΚΕΡΔΗ

€2,4 δισ. **
30% συνόλου**

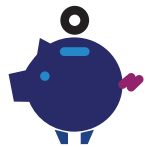
ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ

190.000
11% συνόλου ασφαλισμένων στο ΙΚΑ

ΜΙΣΘΟΙ

€4,8 δισ.
20% συνόλου***

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΙΣΦΟΡΕΣ

€2,1 δισ.
20% συνόλου***

ΦΟΡΟΣ ΕΠΙ ΚΕΡΔΩΝ

€0,8 δισ.
29% συνόλου****

* 20.500 δημοσιευμένοι ισολογισμοί χρήσης 2015 που περιλαμβάνονται στη βάση της ICAP

** σύνολο κερδών κερδοφόρων επιχειρήσεων

*** % επί του συνόλου τακτικών αποδοχών (χωρίς bonus και υπερωρίες)/ασφαλιστικών εισφορών ασφαλισμένων στο ΙΚΑ

**** % επί του συνόλου εσόδων από φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων

Όραμα

Οραματιζόμαστε την Ελλάδα ως τη χώρα, που κάθε πολίτης του κόσμου θα θέλει και θα μπορεί να επισκεφθεί, να ζήσει και να επενδύσει. Οραματιζόμαστε μια ανοιχτή, κοινωνικά υπεύθυνη και οικονομικά φιλελεύθερη χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που προτάσσει την ισχυρή ανάπτυξη ως παράγοντα κοινωνικής συνοχής. Θέλουμε μια Ελλάδα δυναμικό κέντρο της ευρωπαϊκής περιφέρειας, με στέρεους θεσμούς, ελκυστικό κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον, που προάγει τις εξαγωγές, την καινοτόμο επιχειρηματικότητα, την παραγωγή και τις ποιοτικές υπηρεσίες, τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη γνώση, τη συνοχή, τις ίσες ευκαιρίες και το κράτος δικαίου.

Αποστολή

Ηγεσία & Γνώση

Ο ΣΕΒ διαδραματίζει ηγετικό ρόλο στον μετασχηματισμό της Ελλάδας σε μια παραγωγική, εξωστρεφή και ανταγωνιστική οικονομία, ως ανεξάρτητος και υπεύθυνος εκπρόσωπος της ιδιωτικής οικονομίας.

Κοινωνικός Εταίρος

Ο ΣΕΒ, ως κοινωνικός εταίρος που πιστεύει στη λειτουργία των θεσμών, προωθεί στα αρμόδια όργανα της Πολιτείας και της Ε.Ε. τις απόψεις και θέσεις της επιχειρηματικής κοινότητας.

Ισχυρός Εκπρόσωπος

Ο ΣΕΒ διαμορφώνει θέσεις, αναλύσεις και προτάσεις πολιτικής για την οικονομία, τη βιομηχανία, την καινοτομία, την απασχόληση, την παιδεία και τις εργασιακές δεξιότητες, τον κοινωνικό διάλογο, τη βιώσιμη ανάπτυξη, την εταιρική υπευθυνότητα.

Φορέας Δικτύωσης

Ο ΣΕΒ δικτυώνει τα μέλη του μεταξύ τους & με τα κέντρα αποφάσεων (εγχώρια και διεθνή), με στόχο τη δημιουργία προσιθέμενης αξίας.

Σύγχρονες Επιχειρήσεις, Σύγχρονη Ελλάδα

ΣΕΒ σύνδεσμος επιχειρήσεων
και βιομηχανιών

Ξενοφώντος 5, 105 57 Αθήνα
Τ: 211 5006 000
F: 210 3222 929
E: info@sev.org.gr
www.sev.org.gr

SEV Hellenic Federation
of Enterprises

168, Avenue de Cortenbergh
B-1000 Bruxelles
T: +32 (0) 2 662 26 85
E: kdiamantouros@sev.org.gr

ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΤΕ ΜΑΣ
ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ

